

درس ۱۲ اجتماعی

خانم آئینه و خانم قوامی نژاد

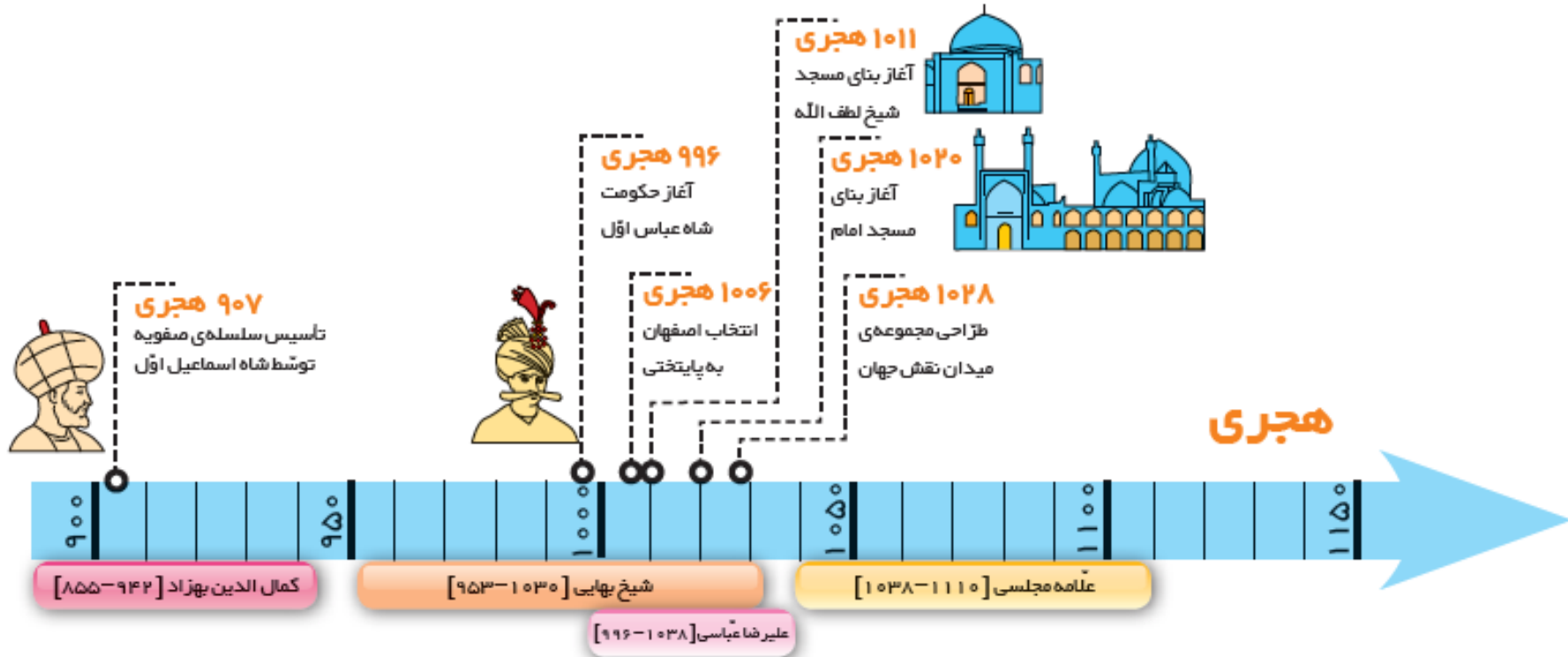

چرا فرهنگ و هنر در دوره‌ی صفویه شکوفا شد؟

تشکیل حکومت صفویه

در اوایل قرن دهم هجری، اوضاع سیاسی و اجتماعی ایران نابسامان بود. حکومت قدرتمندی در کشور وجود نداشت و هر بخش آن در اختیار حکومتی بود. در چنین اوضاع آشفته‌ای شاه اسماعیل صفوی سلسله‌ی صفویه را تأسیس کرد. مشهورترین پادشاه صفوی شاه عباس اول است که اصفهان را به پایتختی انتخاب کرد. صفویان، مذهب شیعه را مذهب رسمی کشور اعلام کردند. آنها از عالمان دینی و مراسم مذهبی حمایت می‌کردند و به ساختن مساجد علاقه‌مند بودند.

عصر صفویه، عصر شکوفایی دانش و معماری هنر در ایران است. بسیاری از دانشمندان، نویسندگان و هنرمندان در این دوره ظهور کردند.

این موارد را به طور تقریبی با علامت ✖ روی خط زمان نشان دهید.

✖ تأسیس سلسله‌ی صفویه (در سال ۹۰۷ هجری)

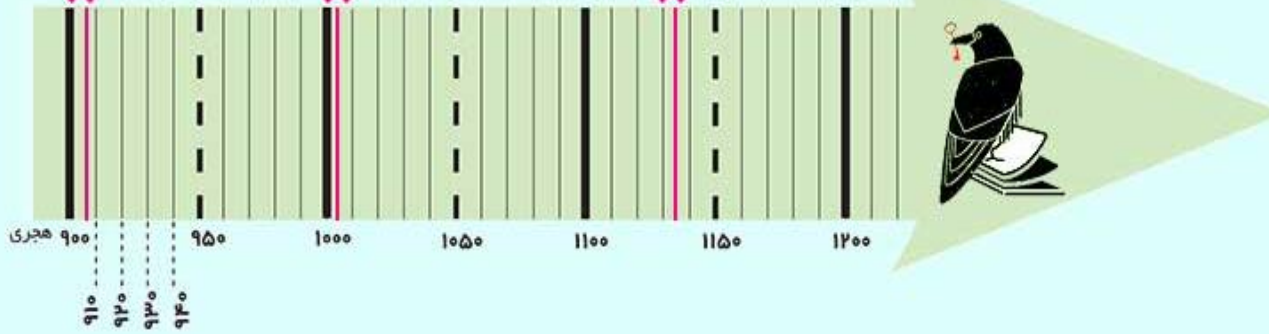
✖ انتخاب اصفهان به پایتختی صفویه (در سال ۱۰۰۶ هجری)

✖ سقوط سلسله‌ی صفویه (در سال ۱۱۳۵ هجری)

تأسیس سلسله صفویه ✖

انتخاب اصفهان به پایتختی صفویه ✖

سقوط سلسله صفویه ✖

فعالیت ۱

کاربرگهی شماره‌ی ۱۴ را انجام دهید.

گسترش هنر و معماری در دوره‌ی صفویه

کاروانسرای شاه عباسی، سمنان

حکومت قدرتمند و یکپارچه

صفویان توانستند مخالفان خود را در داخل کشور سرکوب کنند. آنها با دشمنان قدرتمند خود مانند عثمانی‌ها در غرب و ازبکان در شرق نیز جنگیدند و پیروزی‌هایی به دست آوردند. بدین ترتیب آنها حکومتی قدرتمند و یکپارچه به وجود آوردند.

رونق تجارت

در دوره‌ی صفویه، تجارت و داد و ستد رونق زیادی پیدا کرد. کالاهای صادراتی مهم ایران در آن زمان، ابریشم و پارچه‌های زربفت و سنگ‌های قیمتی و خشکبار بود که هم از راه خشکی با کاروان‌ها و هم از راه دریا با کشتی به کشورهای دیگر فرستاده می‌شد. از این تجارت، ثروت و درآمد خوبی به دست می‌آمد.

برقراری امنیت در راه‌ها و شهرها

حکومت صفویه، به ساختن راه‌ها و کاروانسراها اهمیت زیادی می‌داد. کاروانسراها محلّ استراحت و تأمین آذوقه‌ی مسافران و چهارپایانی بود که راه‌های طولانی را از شهری به شهری دیگر طی می‌کردند. صفویان امنیت را در راه‌ها و شهرها برقرار کردند و همین امنیت باعث می‌شد کاروان‌ها با آسودگی سفر کنند.

حمایت از هنرمندان

حاکمان صفوی به‌ویژه شاه عباس از هنرمندان و صنعتگران و دانشمندان حمایت می‌کردند. آنها برای ساختن بناهای باشکوه، پول زیادی خرج می‌کردند. شاهان صفوی مانند سایر شاهان ثروتمند بودند. آنها زمین‌های زیادی را در کشور به ملک شخصی خود درآورده بودند. درآمد حکومت و مخارج شاه و درباریان از راه مالیات‌هایی که از ولایات می‌گرفتند، تأمین می‌شد. کشاورزان، بازرگانان و صنعتگران و همه‌ی مردم مجبور بودند بخشی از درآمد خود را به مأموران حکومت بدهند.

اصفهان در سفرنامه‌ها

در گذشته‌های دور، سفر از سرزمینی به سرزمین دیگر بسیار دشوار بود؛ چرا؟ اقا در آن زمان گاهی افرادی پیدا می‌شدند که برای آشنایی با شهرهای دیگر و مردمان آنها یا به قصد زیارت یا تحصیل علوم دینی با همه‌ی رنج و مشقت، سفر می‌کردند و سفر آنها گاهی روزها، ماه‌ها یا سال‌ها طول می‌کشید.

گاهی نیز بعضی حکومت‌ها، افرادی را به سفرهای دور و دراز به کشورهای دیگر روانه می‌کردند تا اطلاعاتی از آن کشورها به‌دست بیاورند؛ چرا؟

بسیاری از این جهانگردان، دیده‌ها و شنیده‌ها و خاطرات خود را از سفرهایشان می‌نوشتند و گاهی با نقاشی نیز تصویر می‌کردند. به این نوشته‌ها «سفرنامه» می‌گویند.

در دوره‌های مختلف تاریخی، جهانگردان زیادی از اصفهان دیدن کرده، و در سفرنامه‌های خود درباره‌ی این شهر مطالبی نوشته‌اند.

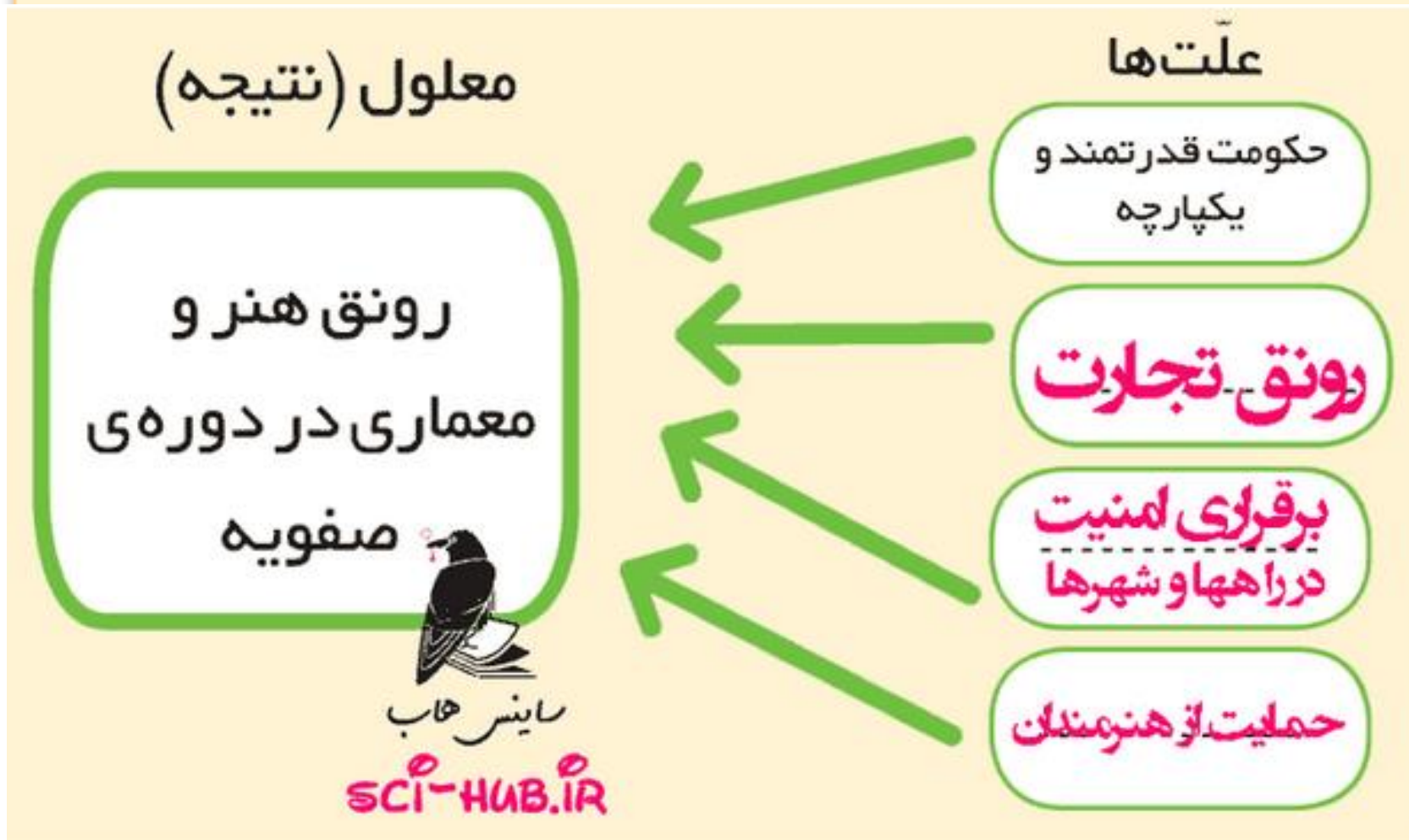

تصویری از میدان امام (نقش جهان) که توسط یک باستان‌شناس اروپایی که حدود ۱۴۰ سال پیش به ایران سفر کرده، ترسیم شده است.

به‌طور گروهی روی یک برگه‌ی کاغذ، نمودار علت و معلول را رسم کنید: سپس علت‌های رونق هنر و معماری را در دوره‌ی صفویه روی آن به‌طور خلاصه در محل مناسب بنویسید.

کاربرگ شماره ۱۵ مطالعات اجتماعی

□ کاخ چهلستون یکی از کاخ‌های صفویان در اصفهان است. سقف این تالار بر بیست ستون استوار شده است و جلوی آن یک استخر بزرگ وجود دارد. در تالار اصلی آن نقاشی‌های زیبایی به چشم می‌خورد. چرا با اینکه این کاخ بیست ستون دارد به آن چهلستون می‌گویند؟

زیرا تصویر این بیست ستون، در استخر بزرگ جلوی آن انعکاس پیدا می‌کند. منظور از 40 ستون، مجموع بیست ستون در واقعیت و تصویر بیست ستون در آب است.

□ نقاشان روی گنبد مساجد و مینیاتورهای داخل کاخها، بیشتر چه نقش‌هایی کشیده‌اند؟

چیزهایی که در طبیعت وجود دارند مثل پرنده، گل و گیاه، درخت و...

□ شهر اصفهان پل‌های مشهوری دارد که در زمان صفویه ساخته شده است. پرس و جو کنید و نام آنها را بنویسید. اگر توانستید عکس یکی از پلها را هم در این محل بچسبانید.

• سی و سه پل (در زمان شاه عباس یکم ساخته شده است)

• پل چوبی (در زمان شاه عباس دوم ساخته شده است)

• پل خواجو (در زمان شاه عباس دوم ساخته شده است)

کاربرگ شماره ۱۲ مطالعات اجتماعی

این دو صفحه از دو سفرنامه برداشته شده است. آنها را بخوانید و مقایسه کنید. نکات مشترک و متفاوت آنها را بنویسید.

ب

... زیبایی شهر اصفهان به خصوص در کاخ‌های باشکوه بی‌شمار، ساختمان‌های مجلل و فرح‌افزا، کاروان‌سراهای وسیع، بازارهای بسیار زیبا، جدول‌های آب و نهرها و خیابان‌هایی است که در دو طرف آراسته به درخت چنار است در صورتی که کوی و برزن‌های دیگر آن به‌طور کلی بسیار تنگ و ناهموار است.

این شهر دارای هشت دروازه است که هیچ‌گاه بسته نمی‌شود. اگرچه درها پوشیده از آهن است، همیشه خوب مواظبت و نگهداری می‌شود.

صفحه‌ی ۶۱

الف

... کوچه‌های اصفهان همه تنگ و کج و معوج و اغلب تاریک است. تمام شهر اصفهان، گذشته از میدان بزرگ و چند بازار سرپوشیده، حالت یک‌ده را دارد. به شهر شبیه نیست.

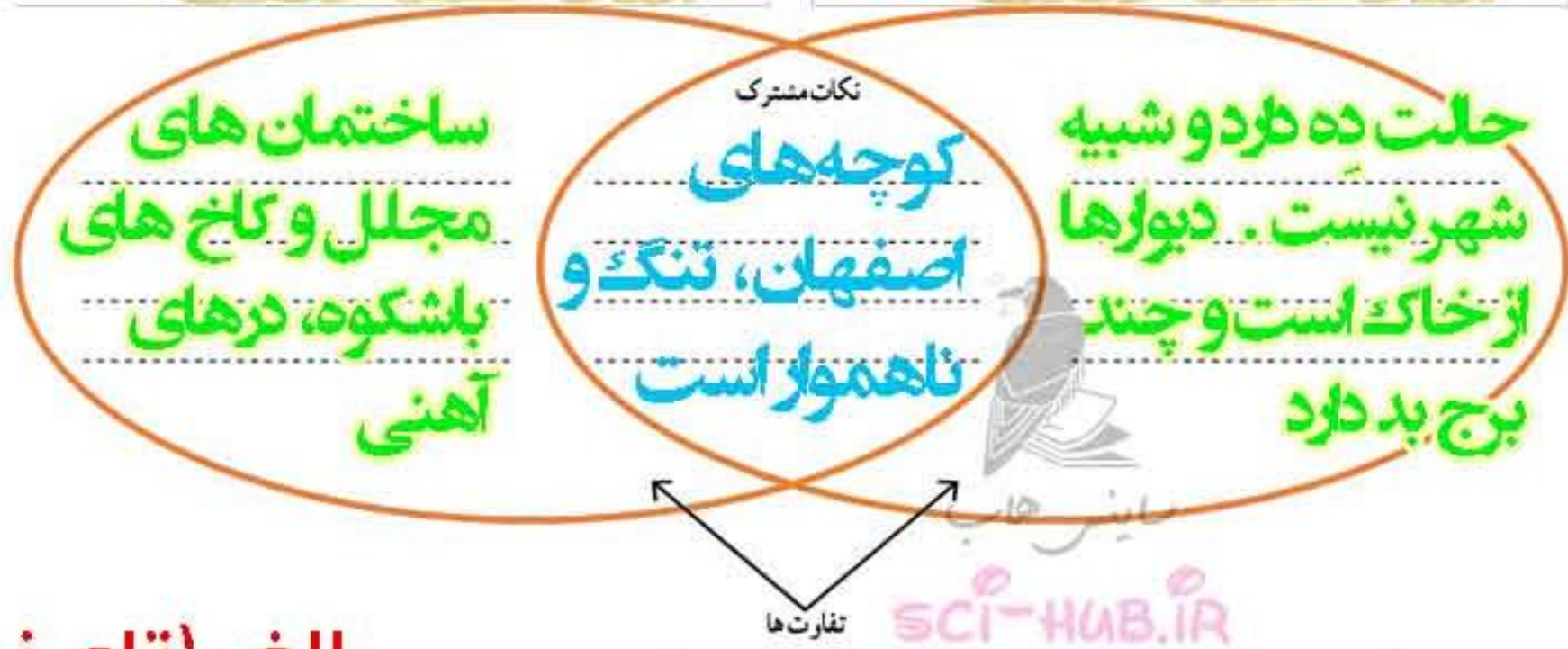
چند سال است که شروع کرده‌اند به ساختن بناهای خوب ... دیوار اطراف اصفهان از خاک است و چند برج بسیار بد دارد.

صفحه‌ی ۵۸۲

کاربرگه شماره ۱۶ مطالعات اجتماعی

آیا می توانید بگویید کدام یک از این دو مسافر قبل از دیگری به ایران آمده است؟ الف یا ب؟ **الف (تاورنیه)**

1- در اوایل قرن دهم ، اوضاع سیاسی و اجتماعی ایران چگونه بود ؟

جواب: اوضاع نابسامان بود و حکومت قدرتمندی در کشور وجود نداشت و هر بخش آن در اختیار حکومتی بود .

2- مؤسس سلسله ی صفویه که بود ؟

جواب: شاه اسماعیل

3- مشهورترین پادشاه صفوی که بود ؟

جواب: شاه عباس اول

4. شاه عباس کدام شهر را به عنوان پایتخت انتخاب کرد ؟

جواب: شهر اصفهان

5- صفویان چه کارهای مهمی در مورد دین و مذهب انجام دادند ؟

جواب: صفویان مذهب شیعه را در ایران مذهب رسمی اعلام کردند . آن ها از عالمان دینی و مراسم مذهبی حمایت می

کردند و به ساختن مساجد علاقه مند بودند

6- صفویان چگونه توانستند حکومتی قدرتمند و یکپارچه به وجود بیاورند ؟

جواب: صفویان توانستند مخالفان خود را در داخل کشور سرکوب کنند. آن ها با دشمنان قدرتمند خود مانند عثمانی ها و ازبکان جنگیدند و پیروزی هایی به دست آوردند . بدین ترتیب حکومتی یکپارچه به وجود آوردند

7-دشمنان صفویان در کدام سمت ایران بودند ؟

جواب: عثمانی ها در غرب و ازبکان در شرق بودند .

8- چند نفر از دانشمندان ، هنرمندان و نویسندگان دوره ی صفویه را نام ببرید .

جواب: کمال الدین بهزاد ، شیخ بهایی ، علیرضا عباسی و علامه مجلسی

9- کالاهای صادراتی دوره ی صفویه چه بود ؟

جواب: ابریشم ، پارچه های زربفت ، سنگ های قیمتی و خشکبار

10- در دوره ی صفویه کالا ها از چه راه هایی صادر می شد ؟

جواب: از راه خشکی با کاروان ها و از راه دریا با کشتی ها

11- کاروانسرا چیست ؟

جواب: کاروانسرا محل استراحت و تأمین آذوقه ی مسافران و چهار پایانی بود که راه های طولانی را از شهری به شهری دیگر طی می کردند .

13- چه عاملی باعث می شد که کاروان ها با آسودگی سفر کنند ؟

جواب: صفویان امنیت را در راه ها و شهر ها برقرار کردند و همین امنیت باعث می شد تا کاروان ها با آسودگی سفر کنند.

14- حاکمان صفوی برای چه موردی پول زیادی خرج می کردند ؟

جواب: برای ساختن بناهای باشکوه

15- درآمد حکومت صفوی و مخارج شاه و درباریان چگونه تأمین می شد ؟

جواب: از راه مالیات هایی که از ولایات می گرفتند تأمین می شد. کشاورزان ، بازرگانان و صنعتگران و همه ی مردم مجبور بودند بخشی از درآمد خود را به ماموران حکومت بدهند .

16- چرا در گذشته های دور سفر از سرزمینی به سرزمین دیگر کار دشواری بود ؟

جواب: زیرا راه ها مناسب نبودند و با اسب و شتر مسافرت می کردند و در برخی راه ها ، راه زن ز دزد) وجود داشت .

17- مردمان در گذشته به چه دلایلی به سفر می پرداختند ؟

جواب: برای آشنایی با شهرهای دیگر و مردمان آن ها یا به قصد زیارت با تحصیل علوم دینی که گاهی سفر آنان روزها و ماه ها با سال ها طول می کشید .

18- چرا حاکمان افرادی را به کشورهای دیگر برای کسب اطلاعات می فرستادند ؟

جواب: برای این که از اوضاع داخلی آن کشور از نظر اقتصادی و نظامی با خبر شوند.

19- سفر نامه چیست ؟

جواب: بسیاری از جهانگردان : دیده ها ، شنیده ها و خاطرات خود را از سفرهایشان می نوشتند و گاهی با نقاشی نیز تصویر می کردند . به این نوشته ها سفر نامه می گویند

20- علت های گسترش هنر و معماری در دوره ی صفوی چه بود؟

جواب: 1، حکومت قدرتمند و یکپارچه ۲ به رونق تجارت ۳. برقراری امنیت در راه ها و شهرها 4. حمایت از هنرمندان

